

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

☆

בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

כ"ג אלול

שבת סליחות

נצבים - וילך

גליון כב (תקיא)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טראי עוועניו

שנת העיבור, תהא שנת משיח טובה, שנת תשמט ידיך

שנת המאתיים להולדת כ"ק אדמ"ר הצ"צ

שנת הארבעים לנשיאות כ"ק אדמ"ר שליט"א

שנת חצ"ב לחתייסדות ישיבת תומכי תמימים - ליובאוויטש

שנת חיובל לחתייסדות תוי"ת בחצי כדור חתחתון - ברוקלין נ.י.

בי"ה, עשיק מברכים, פי נצויי, שבת סליחות, כ"ג אלול
- יום היארציט של הרה"ח וכו' ר' מאיר שלמה* סבו של
- יבלחטי"א - כ"ק אדמו"ר שליטי"א, שנת תשמט ידך.

תוכן הענינים

שיחות

5 סייגים לעת"ל.

לקוטי שיחות

6 הוראה משום שעומד במקום רבו

8 קאי אדעתיה דרביה.

9 בגדר איסור שעטנז

11 כי ירחיב הויי את גבולך - ראיי לביאת המשיח

13 בגדר לפני עור (גליון)

חסידות

15 הערה בהמשך שמח תשמח

פשוטו של מקרא

בפירש"י על הפסוק:

16 כב, יד

(* ראה בארוכה בהתוועדות שבת סליחות, כ"ג אלול תשמ"ו.

בי"ה, עשייק מברכים, פי נצויי, שבת סליחות, כיג אלול
- יום היארצייט של הרה"ח וכו' ר' מאיר שלמה* סבו של
- יבלחטי"א - כ"ק אדמו"ר שליטי"א, שנת תשמט ידך.

ת ו כ ן ה ע נ י נ י ם

שיחות

5 סייגים לעת"ל.

לקוטי שיחות

6 הוראה משום שעומד במקום רבו

8 קאי אדעתי"ה דרביה.

9 בגדר איסור שעטנז

11 כי ירחיב הוי' את גבולך - ראוי לביאת המשיח

13 בגדר לפני עור (גליון)

חסידות

15 הערה בהמשך שמח תשמח

פשוטו של מקרא

בפירש"י על הפסוק:

16 כב, יד

(* ראה בארוכה בהתוועדות שבת סליחות, כיג אלול תשמ"ו.

נגלה

- 18 ציצית מבגד לבגד (גליון)
21 בדיקת הציצית (גליון)

שונות

- 22 די קונטרסים של כייק אדמו"ר ני"ע
26 תשי"ג - תה"י שנת נסים
28 תאריך הולדת אדמו"ר הצ"צ

מספר פאקסמיליא לשלוח הערות: 9289 - 439 (718)

ש י ח ו ת

א. בחתוועדות דשי"פ תבא ש.ז. דובר דיש לחקור בענין הענינים האסורים משום סייג כגון האיסור דנישואין בשבת ודאבוקות בשבת בביהמ"ק, אם יהיו גם לע"ל, ובפרט שלע"ל הוא עיקר זמן הנישואין דהקב"ה וכנסיי עכתודה"ק.

ולכאוי הראיי ממה דלע"ל הוא נישואין דהקב"ה וכנסיי, הוא משום דלע"ל הוא זמן דיום שכולו שבת, וא"כ ממה שלע"ל הוא זמן הנישואין דהקב"ה וכנסיי הרי מזה הוי ראיי שלא יהיו סייגים לע"ל.

אבל לכאוי ילחי"ב, דהנה בגמ' יומא יג. מאריך בהא דכ"ג מתקינין לו אשה אחרת שמא תמות אשתו ומאריך לבאר איך הקיכ' תמצא שקידשה וגירשה על תנאי וכו' ועיי' בע"ב שם בתפ"ה לחדא שהביא דבירושלמי כי שאם מתה אשתו קונאה בשבת, ועיי' במג"א סש"ט סק"ה דכתב דאפשר דגם בגמ' דילן לא אסר אלא משום דאפשר בע"א, והנה הירושלמי שם כי מטעם אין שבות במקדש אבל לפי ר"ת בתפ"ה והיא מצוה בביצה לו: היי שרי גם מטעם דמצוה קא עביד אי לאו דאפשר בענין אחר, דנימא תיי המג"א גם לפיר"ת.

ולפי"ז לכאוי ילייע דהרי בנישואין דהקב"ה עם כנסיי לע"ל היי מצוה לכאוי, וגם י"ל דא"א בענין אחר וא"כ אין ראיי מזה דלא יהיו סייגים לע"ל הואיל וא"א בענין אחר?

ואולי לא שייך לומר כלפי מעלה כלל הסברא דא"א בע"א דזה היי מהוה סתירה לענין דנמנע הנמנעות וכל יכול.

התי א. יעקבי
- תות"ל 770 -

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

ב. בלקו"ש פי תבוא (סעי' ג') נתבאר שיטת התוסי שפירשו הא דאיתא בגמ' שאין האדם נעשה ראוי להוראה עד ארבעים שנה, דהיינו משנה שהתחיל ללמוד, ולא משנה שנולד, כי אחד מתנאי ההוראה (גם בזמן הזה) הוא הקבלה מרבו (שלמד הדינים ממנו) וכן צריך להיות נסמך מרבו להוראה, וסב"ל להתוסי שזה שצריך קבלה מרבו הוא מפני שמורה הוראה צריך לעמוד במקום רבו נוע"ד שמצינו דסמיכה צ"ל איש מפי איש עד משה רבינו שאי מהטעמים בזה כי הם עומדים במקום משה ובית דינו - הנה מעין זה היא גם ההוראה בזה"י (משבטלה הסמיכה) שתוכנה וגדרה הוא, שהמוסמך הוא במקום המסמך], ולזה לא מספיק מה שהתלמיד מבין בכח בינתו בשלימותה (בגיל מ') את מה שקיבל מרבו, אלא צ"ל אצלו אותה ההבנה והדעת של רבו (שרק אז ה"ה עומד במקומו) ולכן אינו ראוי להוראה עד ארבעים שנה "משנה שהתחיל ללמוד" שאז עומד על סוף דעת רבו, עיי"ש.

והנה איתא בעירובין סג,א, דלא מתו בני אחרן עד שהורו הלכה בפני משה רבן, ותלמיד אחד הי' לו לרי אליעזר שהורה הלכה בפניו, א"ל ר"א לאימא שלום אשתו, תמיה אני אם יוציא זה שנתו, ולא הוציא שנתו, א"ל נביא אתה, א"ל לא נביא אני ולא בן נביא, אלא כך מקובלני כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה, וראה גם ברכות לא,ב, ולכאורה יליע דמהו כ"כ חומר העון של מורה הלכה בפני רבו, דהן אמת שיש בזה פגיעה בכבוד רבו, אבל למה הוא חמור כ"כ שענשו מיתה, כן משמע מזה שאין ראוי לרב למחול לתלמידיו ע"ז, שהרי ידע ר"א שתלמיד זה שהורה הלכה בפניו סופו ליענש מיתה, ומי"מ לא מחל לו, ולכאורה הרי איתא בשבת קמט,ב, שמי שנענש חבירו על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, וא"כ למה לא מחל לו, וראה גם מעילה יז,ב, שענשו משום שהי' מורה הלכה בפני רבו, והרב לא מחל לו.

ובעירובין שם איתא דכל דמותיב מילה קמיה רביי (משיב דבר מורה הלכה, רש"י) אזיל לשאול בלא ולד, ומביא ראי' ממ"ש ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר אדוני

משה כלאם, וכתוב נון בנו, יהושע בנו עיי"ש, והרי מה שאמר יהושע אדוני משה כלאם, הלא לא אמר זה אלא בשביל כבוד רבו משה רבינו, ואי נימא דמורה הלכה בפני רבו חייב כו' משום כבוד רבו, אי"כ למה נענש יהושע עיי", הלא אדרבה הלא זה הי' בשביל כבודו של משה?

ולפי המבואר בהשיחה בשיטת התוס', אולי י"ל דכל זה נוגע לכללות ענין ההוראה והמסורת של תורה שבעל פה, שהתלמיד מותר להורות רק משום שהוא עומד במקום רבו וכעין ענין הסמיכה שצ"ל איש מפי איש עד משה רבינו כיון שהם עומדים במקום משה רבינו, ועד"ז גם עכשיו, הנה ענין עיקרי ויסודי במסורת ההלכות של תושבע"פ, דאי אפשר להורות אלא אי"כ עומד במקום רבו וכו' וכו', ובמילא באם מורה הלכה בפני רבו, הרי הוא מראה בזה שאין הוראתו משום רבו, אלא מצד עצמו, כי אם כל כחו משום שהוא במקום רבו, איך יורה בפני רבו, ובמילא י"ל דזהו טעם חומר העונש בזה, כיון דענין זה נוגע לכללות ההוראה והמסורת וכו'. ובמילא אי"ש גי"כ מה שלא מחלו וכו', כיון דזה אינו בשביל כבודם, אלא הוא ענין עיקרי בהוראה.

ואולי אפ"ל דזהו גי"כ ענין הסמיכה דרק עיי"ז מותר להורות, ואפילו אם הוא כמו בן עזאי שכל חכמי ישראל דומין לפניו כקליפת השום כדאיתא בבכורות נ"ח, והי' תלמיד חבר לר"ע כדאיתא בב"ב קנ"ח, ומי"מ לא הי' סמוך להורות, (ואף דרש"י כתב בסנהדרין י"ז שהוא מחמת שלא הגיע לזקנה כו'), אין לפרש דהוא דין דאי"א לסמוך צעיר וכו' דהרי לכו"ע אם הוא גדול מותר כדאיתא בתוס' סוטה כב, א, והרמב"ם לא הביא כלל הך תנאי דארבעים שנה להלכה, ועכצ"ל דכוונת רש"י דבפועל לא סמכו אותו מפני שלא הגיע לזקנה כו', אבל לכאורה אי נימא דענין הסמיכה היא רק להודיע שהוא ראוי להוראה, אי"כ בבן עזאי הי' צ"ל סמוך מאליו, כיון דכני"ל היו כל חכמי ישראל לפניו כקליפת השום. ולהני"ל אפ"ל דענין הסמיכה היינו שהרב עושה עיי"ז במקום המסמך, שהוא עומד במקומו, ולכן צריך מעשה סמיכה דוקא, ובלי זה אפילו אם הוא חכם היותר גדול אינו נעשה סמוך.

משה כלאם, וכתוב נון בנו, יהושע בנו עיי"ש, והרי מה שאמר יהושע אדוני משה כלאם, הלא לא אמר זה אלא בשביל כבוד רבו משה רבינו, ואי נימא דמורה הלכה בפני רבו חייב כו' משום כבוד רבו, אי"כ למה נענש יהושע ע"ז, הלא אדרבה הלא זה הי' בשביל כבודו של משה?

ולפי המבואר בהשיחה בשיטת התוס', אולי י"ל דכל זה נוגע לכללות ענין ההוראה והמסורת של תורה שבעל פה, שהתלמיד מותר להורות רק משום שהוא עומד במקום רבו וכעין ענין הסמיכה שצ"ל איש מפי איש עד משה רבינו כיון שהם עומדים במקום משה רבינו, ועד"ז גם עכשיו, הנה ענין עיקרי ויסודי במסורת ההלכות של תושבע"פ, דאי אפשר להורות אלא אי"כ עומד במקום רבו וכו' וכו', ובמילא באם מורה הלכה בפני רבו, הרי הוא מראה בזה שאין הוראתו משום רבו, אלא מצד עצמו, כי אם כל כחו משום שתוא במקום רבו, איך יורה בפני רבו, ובמילא י"ל דזהו טעם חומר העונש בזה, כיון דענין זה נוגע לכללות ההוראה והמסורת וכו'. ובמילא אי"ש גי"כ מה שלא מתלו וכו', כיון דזה אינו בשביל כבודם, אלא הוא ענין עיקרי בהוראה.

ואולי אפ"ל דזהו גי"כ ענין הסמיכה דרק עיי"ז מותר להורות, ואפילו אם הוא כמו בן עזאי שכל חכמי ישראל דומין לפניו כקליפת השום כדאיתא בבכורות נ"ח, והיי' תלמיד חבר לר"ע כדאיתא בב"ב קנ"ח, ומי"מ לא הי' סמוך להורות, (ואף דרש"י כתב בסנהדרין י"ז שהוא מחמת שלא הגיע לזקנה כו'), אין לפרש דהוא דין דאי"א לסמוך צעיר וכו' דהרי לכוי"ע אם הוא גדול מותר כדאיתא בתוס' סוטה כ"ב, והרמב"ם לא הביא כלל הך תנאי דארבעים שנה להלכה, ועכצ"ל דכוונת רש"י דבפועל לא סמכו אותו מפני שלא הגיע לזקנה כו', אבל לכאורה אי נימא דענין הסמיכה היא רק להודיע שהוא ראוי להוראה, אי"כ בבן עזאי הי' צ"ל סמוך מאליו, כיון דכני"ל היו כל חכמי ישראל לפניו כקליפת השום. ולהני"ל אפ"ל דענין הסמיכה היינו שהרב עושה עיי"ז במקום המסמך, שהוא עומד במקומו, ולכן צריך מעשה סמיכה דוקא, ובלי זה אפילו אם הוא חכם היותר גדול אינו נעשה סמוך.

וראה גם ברמב"ם הלי סנהדרין פ"ד הי"ח שיש למנות רק לדבר אחד להורות, ובלבד שיהא ראוי לכל הדברים, וכן מזה יש להוכיח כנ"ל, כי אם נימא דענין הסמיכה הוא רק הודעה שראוי להורות בכל התורה, הלא כאן כיון שנתנו לו רשות לדבר אחד, הרי יש הודעה במילא שהוא ראוי להורות לכל התורה כיון דבלי זה אי"א למנותו לדבר אחד, אלא דצ"ל דענין הסמיכה הוא שהמסמך עושהו עיי"ז במקומו כו', ולכן יכול לעשות זה רק לדבר אחד ולא לשאר דברים.

ג. ב) בהמבואר בסעי' ו' בתוכן מאמר חז"ל ד"לא קאי איניש אדעתיה דרבי" עד ארבעין שני" - שאין הכוונה בזה, שלאחרי מ' שנה מבין התלמיד לאשורם ולעומקם את דברי התורה ששמע מרבו לפני ארבעים שנה, אלא דאז נקלט אצלו דרך הלימוד של רבו, עד שכח שכלו של התלמיד נעשה כמו כח שכלו של הרב, שעיי היגיעה בתורת רבו במשך מ' שנה הרי חושי ותכונות של הרב נקלטים לאט לאט אצל התלמיד, ואזי ממילא מבין כל ענין וענין כמו רבו, אפילו בזה שלא למד מרבו עיי"ש.

לכאורה לפי"ז יש לפרש מה דאיתא בסוכה כ"א, בנוגע לר' אליעזר הגדול שהעיד על עצמו "לא אמרתי דבר שלא שמעתי מפני רבי מעולם" והקשו המפרשים מהא דאיתא באבות דר"נ (פ"ו) שה"י ר"א יושב ודורש דברים שלא שמעה אוזן מעולם עיי"ש, (וראה שיחת או"ל ערב חגה"ש תשמ"ב בענין זה).

ולהנ"ל אולי יש לפרש, דודאי דרש ר"א ופסק דברים שלא שמעתן אוזן מעולם, אלא שלא הי' פוסק את הדין אם לא בירר לעצמו שכן הי' פוסק רבי, היינו דמכיון שקיבל דעתיה דרבי במילא לא הי' אומר שום דבר אם לא הי' ברור אצלו שכן הי' אומר רבו.

וראה גם בגיטין ז, א, דאמר רב הונא בר נתן לרב אשי כששאלו "אלא מעתה צקלק ומדמנה וסנסנה הכי נמי? (האם יש לך טעם למה נקראו כן) אי"ל אי הוה רב גביהא מבי ארגיזא

הכא, הוה אמר בה טעמא"י, די"ל דכוונתו ג"כ שהוא לא היי יכול לכוון מה היי אומר רבו, ולכן לא אמר כלום.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ד. בלקו"ש תצא בשוה"ג דהערה 10 מסיק שדוקא רש"י דס"ל שהאיסור דשעטנו הוא שוע טווי ונוז - יחד, מתאים להגדיר את אסור שעטנו בשם תערובת וכדכתיב בפ"י עה"ת דברים כ"ב, י"א, ובסוף תמורה ד"ה ליבטיל, משא"כ ר"ת דס"ל שאסור שעטנו הוא אסור לארוג צמר ופשתים גם כאשר נטוו וכו' כ"א בנפרד לא מתאים הלשון ערוב דלכך משי"כ התוס' (ד"ה בגד נדה ס"א ע"ב) (במענה על הקושיא למה הבגד שאבד בו כלאים אסור בשמוש דלכאוי הו"ל להתבטל ברוב): "לא שייך ביטול ברוב אלא כשהאיסור מעורר בהיתר אבל כלאים ששניהם היתר ונאסרין על ידי תערובת כך אסור המרובה כמו המועט" "לא בהכרח לשיטת ר"ת"י ובפשטות מכיון שהלשון תערובות לא עומד בשיטה אחת עם ר"ת, דס"ל שהאסור הוא גם ע"י חיבור גרידא.

ובגליון הקודם הבאתי שגם הריטב"א והמאירי כשהתעכבו על קושיא זו השתמשו בתירוצם בלשון תערובת למרות שהם סוברים כר"ת בגדר דשעטנו שזה לכאוי מנוגד למשי"כ בליקוט שהלשון תערובת לא מתאים עם שיטת ר"ת (ודלא משי"כ בליקוט י"ל דגם לחיבור קרי תערובת ואולי כ"מ מהריטב"א נדה שם קטע המתחיל "ודעת רבותי").

ואו"ל ובהקדים שאת שיטת ר"ת שהתורה אסרה גם חיבור דצמר ופשתים למרות שלא ניטוה יחד ניתן לבאר בבי' אופנים:

אופן א' (והפשוט): התורה אסרה ערוב דצמר ופשתים, וכמו"כ אסרה גם חיבור, וחומרם שוה.

אופן ב': עיקר האסור הוא "יצירת חפצא שהיא תערובת שני מינים צמר ופשתים" דאסור זה הוא רק כאשר השעיה והטויה של הצמר ופשתים נעשתה יחד דרך אז שייך לומר שנוצר פה חפצא

חדש. שהוא צמר ופשתים יחד. משא"כ חיבור הצמר ופשתים כל אסורם הוא משום סייג שמא יבא לערבם, והיינו שהאסור בעצמותו הוא רק על התערובת והא דאסור גם לחבר הוא רק משום סייג, (וזה מקביל למחלוקת המובאת שם בילקוט בנוגע לאסור חרישת שור וחמור יחדיו אי הוי אסור חדש בלי קשר לאסור הרבעה כגון משום צער בע"ח וכדו' או שהוא סייג לשמא יבא להרביע).

ובמלים אחרות:

לאופן א' ישנו רק אסור אחד והוא חיבור, והא דגם עירוב אסור הוא משום דגם אז הוי חיבור ובכלל מאתיים מנה, משא"כ לאופן ב' שיש פה שני איסורים א. והוא העיקר העירוב דצמר ופשתים, ב. חיבור הצמר ופשתים וכל איסורו הוא בכדי שלא יבואו לערב.

ועפ"ז ניתן לומר בפשטות שהריטב"א (וכן המאירי) ס"ל כאופן ה' משום שגם לדבריו עיקר האסור וסיבתו הוא התערובת ועכ"ז אין זה סתירה שגם חיבור אסור משום סייג לתערובת והיינו שגם האסור על חיבור פנימיותו הוא מצד התערובת, דלכך מש"כ הריטב"א (ע"ז ס"ה ע"ב ד"ה הבגד ונדה שם ד"ה רב אחא) "ותערובת אוסרתן" אין הכוונה שמציאות התערובת אוסרת משא"כ מציאות החיבור אלא דכאן קאי בעיקר על סיבת האסור (שע"ז מיירי כאן מאי שנא כלאים מכל איסורים הבטלים ברוב) ואכן סיבת האיסור היא התערובת אלא שסיבה זו אוסרת גם חיבור, וכנ"ל.

ומדויק זה יותר בלשון המאירי בע"ש שם (שגם הוא ס"ל כר"ת ועכ"ז כותב): "שהכלאים עיקר איסורן מצד התערובת. ואין כאן ביטול ברוב..." שמוכח בלשונו שמה שנקט תערובת הוא רק לגבי עיקר האסור, וסיבתו, אבל אין זה שולל שגם חיבור אסור ומהטעם הנ"ל.

ואין להקשות דא"ה למה לא לומד כ"ק אדמו"ר שליט"א כך גם בדעת ר"ת מאחר ובפשטות דברי התוס' שנקטו שתערובת אוסרתן קאי גם לשיטת ר"ת (שמדברים בו אחמ"כ שם בד"ה שוע)

י"ל שמלשון התוסי' משמע יותר כרש"י דמזה שכתבו "ונאסרין על ידי תערובת" משמע יותר שכאן קאי על המציאות האוסרת ולא על סיבת האסור וע"כ כתבו "ע"י תערובת" דרק תערובת אוסרת.

אלא שמ"מ אין ליחס דברי תוסי' אלו לר"ת רק מפני ש"אינו מוכרח שזהו לשיטת ר"ת" (הלשון שם בשוה"ג) דאם הי' הכרח לכך היינו מפרשים (ודוחקים) או שס"ל כריטב"א שסיבת האסור היא תערובת, או שגם לחיבור קרי תערובת, וכנ"ל.

ועפכ"ז יומתק למה לא מביא סייעתא לכך שאינו מוכרח שזהו לשיטת ר"ת מהא שבע"ז הביאו התוסי' תירוץ זה בשם הרב יוסי בר רב טוב שזה לכאוי' רא"י שתירוץ זה לא נאמר ע"י ר"ת, וי"ל שזה מחמת שמלשון התוסי' שם: "דשאני כלאים דכל עיקרן אין אוסרין אלא ע"י ערוב" משמע יותר כריטב"א שרק עיקר האסור הוא התערובת אבל יתכן שגם חיבור יאסר אלא דאין הוא עיקר ורק משום סיג, דאין זה מתאים עם מה שמשמע מלי' התוסי' בנידה שרק ע"י תערובת נאסר דלכן סביר יותר לומר שהתירוץ בנידה והתירוץ בע"ז נאמרו ע"י שני אנשים ואין להשוותם.

נמצא שלדינא ס"ל לריטב"א ולמאירי וכן התוסי' בנידה שחיבור דצמר ופשתים אסור רק משום סייג לעיקר האסור שהוא העירוב. ור"ת שלא משמע ממנו בשום מקום חידוש זה י"ל שס"ל בפשטות שערוב וחיבור הוא איסור אחד (וכאופן א'), שזה בהתאם לשיטתו בחרישה שהאסור אינו משום סייג וכדמבאר בליקוט) דלכך תירוץ התוסי' בנידה "אינו מוכרח לשיטת ר"ת".

התי' מנחם מענדל זהר

- תות"ל 770 -

ה. בליקוט דשופטים מביא כ"ק אדמו"ר שליט"א את הוכחת הרמב"ם ע"ז שיהי' משיח מזה שציותה תורה לעשות עוד ג' ערי

מקלט דבר שלא הי' עי"ע וודאי לא ציוה הקב"ה לתוהו דבהכרח שזה יהי' לעת"ל.

ובהערה 4 שם מביא דלכאוי מצינו כמה דינים כדוגמת בן סורר שלא היו ולא יהיו ונכתבו רק בשביל דרוש וקבל שכר, ואולי כן הוא גם בדין דגי ערי מקלט הנוספות.

וראיתי משי"כ הרב י.ג. בגליון הקודם לבאר בפשטות ונקודת חילוקו היא שבערי מקלט זה דבר שתלוי בהקב"ה (ואם ירחיב ה' כו') ובודאי שאם אינו חושב שזה יהי' לפועל לא היה מצוה משא"כ בן סורר וכדוי שזה לא אפשרי מצד העולם דעי"ז קאי משי"כ אדמוה"ז שאף אם לא הי' ולא יהי' כו'.

והנה מלבד זאת שלא כתב 'הגיון' להסביר ונקט רק החילוק במציאות, (דבסברא למה שלא נאמר שגם הקב"ה ציוה דבר שתלוי בו אך ורק בכדי שיהי' דרוש וקבל שכר) הרי שגם חילוקו במציאות לא מדויק (דמלבד זאת שגם ג' ערים דלעת"ל תלויים גם במעשה התחתון והוא התשובה כמפורט בפסוק להדיא הרי) הא דבן סורר לא הי' ולא עתיד להיות (לאחת מהשיטות בסנהדרין עא, א) הוא מחמת שצריך שיהיו שוין במראה ובקול, ודבר זה לא אפשרי רק מצד הקב"ה, שהוא לא ברא שתי בריות דומות בפרטים אלו כמובא בירושלמי סופ"ד דסנהדרין.

דלכך נראה לומר בפשטות דהנה חלק מהנצחיות של המצוה הוא שצריך שקיומה יהי' בפועל וכפי שמוזכר בליקוט לאחמי"כ, ודבר זה בהכרח קאי רק על מצות חיוביות ולא שליליות דהרי לעת"ל שיהי' ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ לא יוכלו לעשות עבירות וא"כ איפה יהי' קיום כל הלאוים שקיומם הוא רק כאשר יש לאדם רצון לעבור עליהם והוא מתגבר ע"כ, ומכאן יש הכרח לומר שזה שמצוות שבאות מדבר שלילי אין אי קיומם בפועל פוגע בנצחיותם דלכך אפשרי על בן סורר עיר הנדחת וכן בית המנוגע שכולם ענינים שלא היו ולא יהיו וכל ענינים בכדי שיהי' דרוש וקבל שכר.

משא"כ ערי מקלט שזה מצות עשה על האדם שלא באה בהכרח לאחר דבר שלילי אלא ענינה הוא רק לחבטיח את בטחונו של

גואל של הדם (שרצח בשוגג ויתר ע"ז שערי מקלט דלעת"ל רבים ס"ל שזה לא רק בשביל גואל הדם אלא מצוה מצד גזה"כ גרידא ללא טעם דעפ"ז ברור שאי קיומה בפועל פוגע בנצחיותה דמכאן הוכרח לרמב"ם שמאחר ולא ציוה לתוהו (ודרוש וקבל שכר לא סגי הכא) ודאי שיהי' משיח.

ולא באתי אלא להעיר.

התי' ראובן אלאשויילי

- תות"ל 770 -

ו. בגליון דשבוע שעבר פי' תבא האריך התי' החשוב לוי שי' רייצעס (מנהל הלימודים במחנה גן ישראל דיטרויט) בביאור פלוגתת תוסי' ושאר' בשבת ג. ורצה לתלות בחקירה חידוע דלפני עור אי הוה בגדר איסור בפני"ע או פרט בכל איסור ואיסור וכו'.

ובמחכ"ת וכו' לפעני"ד כל דבריו אינם נראים כלל, דמ"ש דהרא"ש והר"ן ותו"י כו' תי' דאינו מיי"ר אלא באיסור שבת הוא משום דסב"ל דלפני"ע הוא לאו בפני"ע תמוה, דאטו נוגע לכאן מהו שם האיסור ועל איזה עבירה ייענש בבי"ד של מעלה? והרי כוונת הרא"ש ושאר' פשוטים וברורים, דתנא במתני' בא להשמיענו רק דיני שבת והלכות שבת, וא"כ מ"ל אם לפני"ע הוא איסור בפני"ע או הוא פרט בכל איסור, הרי יהי' איך שיהי' אי"ז דין ופרט בהלכות שבת, כ"א ענין בדיני לפני"ע לא תתן מכשול.

והמעייין בדברי התוסי' יראה ברור דגם התוסי' לא פליג עלייהו מהאי טעמא כלל, וגם הקס"ד בזה תמוה, דהנה אף שפתח דברי התוסי' הקשו מדינא דלפני"ע, אמנם הוסיפו דגם וכו' וגם בנכרי דלא שייך לפני"ע "מיהו איסור דרבנן איכא כדתניא בשלהי פרקין נותנין מזונות לנכרי בחצר נטלו ויצא אין נזקקין לו משמע כו' דאם הנכרי עומד בחוץ ופושט ידו לפני"ע כו' דאסור ליתן להדיא, ומובן וגם פשוט במכ"ש וק"ו דאיסור זה הוא גם - ועאכו"כ - בישראל, וא"כ נמצא דבסוף

דבריו קושיית התוסי' נובע ומיוסד אדינא דדף יט. אשר גם הרא"ש סב"ל הך דינא ועוד הרחיק לכת דאסור אפילו בחפץ של נכרי.

והגע בעצמך, נניח לרגע שאסור זה הנלמד מדף יט. אינה "איסור שבת", הרי בכ"ז מובן וגם פשוט דאין לה שייכות כלל להדין - ואפילו לא להענין והמושג - דלפני"ע לא תתן מכשול, דהרי שם הגוי אינו עובר האיסור, ותו דא"כ איזה סברא היא לחלק בין חפץ דנכרי לחפץ דישראל! וז"פ וברור דאיסור זה אין לה שייכות כלל להענין דלפני"ע, וא"כ איך אפשרי לבאר התי' דתוסי' עפ"י סברא בגדר הדין הצדדי דלפני"ע! והאמת יורה דרכו דא"א כלל לתלות פלוגתת התוסי' ושא"ר בגדר לפני"ע.

ומעתה עלינו לבאר טעם ושרש האיסור הנלמד מדף יט.

והנה ברא"ש מפורש להדיא שהוא מטעם מראית עין שהרואה אומר שנתן לו ע"מ להוציא, וכן מבואר להדיא בשו"ע אדה"ז סשכ"ה ס"ב (וע"ש בס"ג שמתרץ קושיית הרא"ש דאם הוא מפני מראית עין למה יהי מותר בחפץ של נכרי), והמראית עין הוא שיחשוב הרואה דעבר אאיסור שבת, כמובן.

אלא דאולי אפ"ל עדמ"ש הרחי"ת הנ"ל בנוגע לאיסור לפני"ע דלכאוי עד"ז אפשר לחקור בגדר הדין דמראית עין, דהנה ע"י רש"י שבת סד. בד"ה כל שאסרו ובתוסי' סה. שם ד"ה אמר, ועוד. שכתבו דטעם האיסור דמראית עין הוא "כדי שלא יחשדוהו הרואים באיסור", אבל ע"י ברש"י עירובין פח: בד"ה אי משום, שהטעם הוא מפני שהרואה יאמר דשרי ויבא לעשות גם באיסור (וע"י בכ"ז בארוכה בא.ת. בערכו וש"נ).

ולכי נ"מ בין שני האופנים בפשטות, דאם הוא מפני שיחשבוהו שעבר אאיסור, אזי הענין דמראית עין הוא ענין בפני"ע, ואינו שייך להאיסור שחושדים אותו בו, וע"ד בהענין ד"והייתם נקיים מה' ומישראל" (אלא דב"והייתם נקיים וגו"י גופא יש לחקור כמו שיש לחקור בלפני"ע, וק"ל, ואכמ"ל), אבל אם הוא מפני חשש שהרואה יעבור אאיסור, אז מובן לכי דהוא

פרט באותה האיסור (ולכאוי עוד נ"מ גלוי, אי שייכת להך ד"והייתם נקיים וגו"י ואכמ"ל).

עכ"פ מעתה אי"ש סברת התוסי' דלא תי' דמיירי באיסור שבת, כיון דגם הדין הנלמד מדף יט. מטעם מראית עין, הוא פרט באיסור שבת ודין בהלכות שבת, (ואינו מוכרח דתלוי בחקירה הני"ל, וק"ל), וכנ"ל.

ובסברת שא"ר לכאוי אפ"ל בפשטות דסוכ"ס מעשה זה אינו אסור מצד דיני שבת, וזה שאסור מצד מראית עין הוא מפני שיש מעשה אחר (כשהנכרי עושה בעד הישראל) שאסור מצד הלי שבת, והבן [ובסגנון אחר הנה לתוסי' משמיעינו מתני' איסורי שבת בנוגע לפועל, ואילו לשא"ר משמיעינו איסורי שבת אליבא דאמת, ודו"ק], וגם עפ"ז יתיישב מה שדייק התי' הני"ל בדברי הרשב"א, וק"ל.

ובאתי רק להעיר.

הרב יוסף גורעוויטש
- דיטרויט מישיגען -

ח ס י ד ו ת

ז. בהמשך "שמח תשמח הגדולי" עי' קפז (בסה"מ תרנ"ז) שו"ה "תשיב": ...ונמצא דמדת ההתנשאות בא למטה מגיע בבחי' התענוג העצמי...".

ובשוה"ג שם "בא: - ואוצ"ל "שבא".

ולכאוי פשוט ומובן יותר 'לתקוי' "באדם", וכמ"ש שם מס' שורות לפני"ז "אנו רואין . . דהתנשאות באדם למטה...".

מה גם שעפ"ז הוא רק חסרון של פסיק.

התי שניז הרצל
- תות"ל 770 -

פ ש ו ט ו של מ ק ר א

ח. בקובץ הערות דשי"ק פרשת כי תצא, גליון נו"ן, ד"ה ושם לה עלילות דברים (כב, יד): עבירה גוררת עבירה עבר על לא תשנא סופו לבא לידי לשון הרע, עכ"ל.

שואל הרב וו.ר. כמה שאלות:

בתור פירוש הפשוט בפירש"י הוא מעתיק דברי השפתי חכמים וז"ל: ר"ל ל"ל "ובא אלי" ושנאה" היי לו לכתוב "כי יקח איש אשה ושם לה וגו'". ומתרץ דלכך נאמרה, ללמדך הואיל ושנאה סופו ושם לה וגו', עכ"ל השפתי חכמים.

ושואל: אבל לכאורה לפי זה (אם זה שכתוב "ובא אלי" ושנאה" היי קשה לרש"י) היי לו להעתיק תיבות אלו, ולפרש מה שפירש, ולמה פירש מה שפירש על התיבות "ושם לה עלילות דברים", והלך בתיבות אלו אין שום הבנה?

ומחזק שאלתו הנ"ל מן פירש"י בפי שופטים ד"ה וכי יהי איש שונא לרעהו (יט, יא): עיי שנאתו הוא בא לידי וארב לו, מכאן אמרו עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה, לפי שעבר על לא תשנא סופו לבא לידי שפיכות דמים...

הרי רואים ששם מעתיק רש"י תיבות "וכי יהי איש שונא לרעהו" לא תיבות "וארב לו וקם עליו וגו'".

ולא עוד אלא שרש"י אומר בפירוש בסוף פירושו שתיבות אלו מכריחים פירושו, שמסיים "לכך נאמר כי יהי איש שונא

לרעהו וגוי שה"י לו לכתוב וכי יקום איש וארב לרעהו והכחו נפש וגו"י, עכ"ל.

והוסיף הרב ו.ו.ר. לשאול על השינוי שבפירש"י בפי כי תצא מפירושו בפרשת שופטים.

בפרשת שופטים מתחיל תחילה "עבירה גוררת עבירה" ואח"כ מפרש "עבר על לא תשנא סופו לבא לידי לשון הרע".

משא"כ בפרשת שופטים מתחיל תחילה "על ידי שנאתו הוא בא לידי וארב לו..." ואח"כ ממשיך: "...עבר אדם על מצוה קלה סופו וכו"י".

ולכאורה ה"י לו לפרש גם בפרשתינו על דרך זה, דהיינו: "על ידי שנאתו בא לידי ושם לה, עבירה גוררת עבירה וכו"י".

הנה כללות שאלותיו הנ"ל נובעים מנקודת מבט שהד"ה "ושם לה עלילות דברים" בפי כי תצא זהו התחלת פירש"י שאחריו הוא ממשיך לפרש "עבירה גוררת עבירה, עבר על לא תשנא סופו לבא לידי לשון הרע".

אבל כשרואים ד"ה הנ"ל בתור חלק והמשך לפירש"י שקודם לו אז אין מקום לשאלות הנ"ל.

הד"ה בפירש"י שקודם לו הוא "ובא אלי ושנאה" מן פסוק יג שלפניו, ועליו מוסיף רש"י תיבה אחת בלבד "סופו", וממשיך אחריו בד"ה "ושם לה עלילות דברים" (שבתחילת פסוק יד) ומפרש פירושו כנ"ל.

ברור שעל ידי תיבת "סופו" ששם רש"י בין שני ד"ה הנ"ל קישר אותם יחד כאילו שהם פי' רש"י אחד.

ועפ"י זה יוצא שהתחלת הפירוש הוא באמת הד"ה **ובא אלי ושנאה**, והד"ה שאחריו "ושם לה עלילות דברים" (שבתחילת פסוק יד) הוא המשך לפירוש הראשון.

וברור שכך הבין השפתי חכמים, שהרב וו.ר. מעתיק דבריו כדלעיל, ובגלל זה היי יכול השי"ח לומר מה שאמר בהבנת פירשיי שגם בפירשיי זו ההכרח בדבריו הוא מן "ובא אלי ושנאה" בדומה להכרח מן "כי יהי איש שונא לרעהו" בפירשיי בפי שופטים.

וגם זה מה שהבין הנ"ל בשאלתו שרשיי בפי שופטים מעתיק רק התיבות "וכי יהי איש שונא לרעהו" ולא התיבות "וארב לוי" זה אינו, שהרי התיבות "וארב לוי" שבדברי פירשיי הם העתק מלשון הכתוב, ודברי רשיי בתחילת פירושו - "ועיי שנאתו הוא בא לידיי" - באים בתור מאמר המוסר בין תחילת הפסוק "וכי יהי איש שונא..." ובין ההמשך "וארב לוי". ואחריו חוזר רשיי לדברי פירושו מכאן אמרו...

נכפי ששמענו מכ"ק אדמו"ר שליט"א במשך השנים כמה דוגמאות בזה בין ביאוריו המרובים בפי רשיי.

ולהזכיר רק שני מקומות כעין זה:

בפירשיי ד"ה ותקח מרים הנביאה (שמות טו, כ).

בפירשיי ד"ה לא תבשל גדי (שמות לד, כו).

נמצא שבעצם אין כאן שינוי בזה בין פירשיי בפי שופטים לפירושו שבפי כי תצא.

הרב יוסף וולדמאן
- תושב השכונה -

נ ג ל ה

ט. בגליון הקודם האריך התי א.נ.ס. לתרץ קושיותיו בשוי"ע אדמוה"ז בסיי ט"ו ס"א וסי"ה.

ולפענ"ד הקושיות אינן מתחילות.

הני"ל הקשה דבשו"ע ס"י ט"ו סעיף א' וז"ל: "מותר להתיר ציצית מבגד זה וליתנם בבגד אחר, ואין בזה משום ביזוי מצוה לבגד שמתירין ממנה, כיון שעושין מיד בבגד אחר".

ובסעיף ה' "אסור להתיר ציצית מבגד אם אינן בדעתו להטילן בבגד אחר מפני שהוא מבטל בחנם מצוות בגד זה שמתיר אותו ממנה. אבל אם אינו מבטל מצוה כגון שהוא רוצה לעשות מהבגד, בגד שלא יהי' ד' כנפות, או שרוצה למכרה לנכרי מותר וכו'.

והקשה הני"ל, א. דהיי' לו לכתוב תחילה האיסור של התרת ציצית סתם ולאח"כ יכתוב שאם הטילן בבגד אחר מותר, ומדוע כותב אדמוה"ז בסדר הפוך, תחילה ההיתר (ס"א) ואח"כ האיסור (ס"ה).

ב. במש"כ בס"ה "מפני שהוא מבטל בחנם מצוות בגד זה שמתיר אותם ממנה", ולמה לא כתב אדמוה"ז אודות איסור זה שמבטל בחנם וכו' בסעיף א'.

ג. במש"כ בס"א "ואין בזה משום ביזוי מצוה לבגד זה כו"י מדוע אינו מזכיר בס"ה החשש דביזוי מצוה.

ומשום קושיות אלו, האריך הני"ל דיש כאן שני איסורים שונים וכו'.

ולפענ"ד מיותר הוא, ובהקדים, דבלימוד שולחן ערוך, הרי גם התחלת הסימן הרי הוא חלק מן הלימוד.

ובכן, ז"ל (בתחילת הסימן) "אם להתיר הציצית מבגד לבגד".

הרי שדייק כאן אדמוה"ז וכתב, להתיר מבגד לבגד דוקא, ולא להתיר ציצית מבגד סתם.

ועפ"י יתורצו קושיותיו, ועל ראשון ראשון:

א. מה דהקשה דה"י לאדמוה"י לכתוב תחילה האיסור של התרת ציצית סתם (ס"ה) ואח"כ הדין שאם הטילן בבגד אחר מותר (ס"א).

הרי כנ"ל הסימן מתחיל בדין להתיר ציצית מבגד לבגד.

וא"כ אין שייך לכתוב בס"א שאסור להתיר ציצית מבגד סתם דאינו מתאים כלל לפתיחת הסימן כנ"ל מבגד לבגד.

ולכן מיד בס"א לאחר שהתחיל בפתיחת הסימן "אם להתיר הציצית מבגד לבגד מיד בסעיף הראשון כותב אדמוה"י שמבגד לבגד מותר.

וממילא מתאים ג"כ אח"כ לכתוב בס"ה, אבל אם זה לא מבגד לבגד אלא להתיר ציצית סתם אסור.

ב. מה דהקשה, מדוע לא כתב אדמוה"י בס"א האיסור שכותב בס"ה "מפני שהוא מבטל בחנם מצוות בגד זה שמתיר אותם ממנה".

הרי כנ"ל, סעיף א' מדבר על להתיר ציצית מבגד לבגד.

ומובן בשכל הישר, דמבגד לבגד אין האיסור של מבטל מצוות בחנם" שוב, גם כאן (בס"ה) דייק אדמוה"י לכתוב מפני שהוא מבטל בחנם וכו'.

דביטול מצווה שייך מתי שאינו מקיים מצוה זו עוד. ומובן דזה שייך דוקא כשמתיר ציצית מבגד סתם הרי כאן הוא "מבטל בחנם מצוות" (ס"ה).

משא"כ בס"א, בדין להתיר ציצית מבגד לבגד הרי אינו מבטל בחנם מצות דהרי מטילן בבגד אחר.

ולכן כתב אדמוה"י דוקא "ואין בזה משום ביזוי מצוה".

דבדין להתיר ציצית מבגד לבגד, לכאוי הרי"ז ביזוי לבגד זה שמתירין הציצית ממנה, לכן מיד מדגיש אדמוה"ז וז"ל "ואין בזה משום ביזוי מצוה לבגד שמתירין ממנה כיון שעושין מיד בבגד אחר".

(ואין צריך אדמוה"ז להדגיש זאת - דכאן ס"א) אין החשש דביטול מצוה וכו' דכ"ל הרי"ז מובן בשכל הפשוט).

ג. מה דהקשה, מדוע אדמוה"ז אינו מזכיר בס"ה החשש דביזוי מצוה (ס"א).

כפי האמור לעיל, "ביזוי מצוה" הרי"ז רק בדין המתיר ציצית מבגד לבגד (ס"א) כ"ל.

משא"כ כאשר מדובר בדין להתיר ציצית מבגד סתם (ס"ה) הרי זה לא רק ביזוי מצוה אלא כפי שכותב אדמוה"ז דמבטל מצוות בחנם! ופשוט.

*

י. התי הנ"ל העיר עוד, משו"ע אדמוה"ז סי' ח' סעיף י"ג, וז"ל "בכל יום ויום קודם שיברך צריך שיעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים, שמא נפסקו מהם איזו חוטין כו"י.

ובסעיף ט"ז כתב "אם בדק טליתו והניחו במקום ידוע ולמחר מצאו כמו שהניחו א"צ לבדוק, דודאי לא נפסלו הציצית בינתיים", עכ"ל.

והקשה הנ"ל, מסי' י"ד סעי' ט' וז"ל "מותר להתעטף בטלית של חבירו שלא מדעתו . . . ואם מצא הטלית מקופלת ג"כ ויקפלה לאחר שיסירנה מעליו כו"י.

דלכאוי מש"כ אדמוה"ז בסי' ח' וסעיף ט"ז שאם הניחה במקום ידוע וכו', הרי יתכן שאדם אחר התעטף בטלית בינתיים וקפלה.

וגי"כ כאן האריך לתרץ וכו' ונשאר בצ"ע.

ואו"ל הביאור בפשטות, דאדמוה"ז כתב וז"ל: "אם בדק טליתו והניחו במקום ידוע ולמחר מצאו כמו שהניחו אי"צ לבדוק".

משא"כ כשבא אדם אחר והתעטף וכו' בפשטות הרי"ז לא "כמו שהניחו" ביום קודם במקום ידוע.

ועוד, כפי שכותב אדמוה"ז בהמשך ההלכה, וז"ל "ואין צריך לקפלה כסדר הראשון דוקא אלא אפי" אם מקפל בענין אחר די בכך" אי"כ יכיר בפשטות בעל הטלית בטביעת עינו בזה. ופשוט.

ובאתי רק להעיר.

התי יוסף לנדא
- תות"ל 770 -

ש ו נ ו ת

יא. בין מאמרי הרבי ני"ע בולטים די הקונטרסים שלו, שגם פירסומם הי' באופן אחר מפרסום המאמרים, בין הקונטרסים גופא הנה גי' מהם (התפלה, עץ החיים והעבודה) נכתבו בעיקר ובמיוחד עבור התמימים. וקונטרס ומעיין, נכתב מלכתחילה לכלל עדת החסידים, וכמפורש במבוא לקונטרס ע"י 56 "כתוב הוא ברשימתי אשר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר לי כי המאמר ומעין מבית ה' . . יכתבנו בתור קונטרס ללמדו ברבים אשר גם בעה"ב בינונים יבינו אותו".

בעריכת הקונטרסים וכתבתם אנו רואים שהרבי ני"ע השקיע בהם עבודה רבה:

קונטרס התפלה: הקונטרס כמו שהוא לפנינו הוא מהדורא בתרא וקדמה לו מהדורא קמא (ומונח בין מאמרי תר"ס בגוכיי"ק).

ביכרם חבי"ד מס' 3 ע" 23 בהערה 2 דן אודות תאריך הקונטרס שבמהדורת תרפ"ד כתוב בראש הקונטרס - "מרחשון תר"ס", ואילו בהקדמת כ"ק הרי"צ למהדורת תש"ב כתוב — "טבת תר"ס".

ויש ליישב בפשטות, שכתובת הקונטרס היתה בחודש מרחשון, ככתוב בראש הקונטרס במהדורת תרפ"ד, ואילו בהקדמה למהדורת תש"ב מדובר כמפורש שם על פרסום הקונטרס - בחודש טבת.

ועפ"ז יובן מה שלא מצאנו מאמרים בתקופה זו, כי הרבי ני"ע הי' עסוק כנראה בכתובת הקונטרס בבי' מהדורות.

ומה שכתוב ב"דברי ימי התמימים" שפרסום הקונטרס הי' בחודש חשון, הנה כפי הנראה מהמסופר שם הי"ז טעות וצ"ל טבת: כי שם כותב שהרבי ני"ע נתן את הקונטרס לפרסום בחודש חשון לפני נסיעתו לחרקאוו לדרוש ברופאים, אך כמפורש באג"ק שלו הרי נסיעתו לחרקאוו היתה בחודש טבת, ואילו בחשון נסע באופן חשאי להט"ת על אהלי רבותינו לכמה ימים, שמכ"ז נראה שהשתרבו לו לכנתג מטבת לחשון וק"ל.

קונטרס העבודה: - הנה ממכתב הרבי ני"ע (אג"ק ח"ב ע" תקעב) שכותב וז"ל: ותתן את הקונטרס לידידינו הרי' אלחנן שי' [מרוזוב] להעתיק אותו בעד הבחורים, ובטח יעיין להעתיק גם המוסגרים", נראה - שלפני פרסומו בחורף תרע"א, עבר שוב פעם על הקונטרס (שכתבו בסוף תרס"ט ועתי"ר) והוסיף עליו הגהות וכו', שכנראה כתבם בגליונות בפ"ע, שלכן הי' צריך לעוררו על הדיוק בהעתקה, כ"ז הוא בהשערה לבד, כי עי"ע לא ראיתי גוכיי"ק מהקונטרס.

ביכרם חבי"ד מס' 3 ע" 247 מביא מרשימת החסידים על השתלשלות אמירת ופרסום הקונטרס. ועליהם יש להוסיף ממכתב הרצ"ה וואלאוו משנת עת"ר (שפורסם צילומו ב"כפר חבי"ד"

גליון 326 (ופוענה בשיבושים רבים)) ובו מתאר את התוועדות שמח"ת עת"ר, ודברי הרבי נ"ע בהתוועדות זו שחלקם כנראה היו מכוונים לקונטרס העבודה, שלע"ע לא מצאתים בשאר הרשימות. ואם נשפוט שמכתב זה נכתב באותה השנה, ואילו שאר הרשימות (שם) נכתבו עשרות שנים לאח"ז, הרי שמכתב זה לנגד שאר הרשימות הוא מוסמך יותר.

וכך כותב: אמר [הרבי נ"ע] שבר"ה זו עלה ברצון האלקי להתגלות ונגלה מעט בר"ה (וראה רשימת הר"י דזייקובסון ("כרם תב"ד" שם ע' 246) שכותב "בליל ב' דר"ה אחר אמירת דא"ח יצאו בריקודים באולם הגדול" וכנראה ה"י זה מחשמחה הרבה מאמירת המאמר בר"ה), וכן ביוה"כ, וכעת רוצה האלקות לדבר עמכם ולהתגלות, ולו אין נפ"מ [ע"ס] מי לדבר הוא יכול לדבר עם כאו"א, רק רצונו לדבר ע"י איש אחד, ע"כ ישמעו נא דברי האלקות, הערט וואס אלקות רעט. (ויש להעיר שמכאן מקור מפורש מדברי רבותינו לפתגמו המפורסם בס' ר' הלל מפאריטש אודות אמירת מאמרי דא"ח ע"י רבותינו נשיאינו).

ואמר שהחסידים של אי"ז וגם של אבי הם אנשי צורה והוא למד אותם דרך ישרה וטובה. ואני רוצה ליתן עוד ענין אחד, ושתק ואמר נוא, והלך לו בחדר אחר והמת[נינו] עליו עד אחר חצות הלילה והלכו, רק מעט אנשים השאירו, ובערך חצי שעה או פחות אחר חצות פתח הפתח ואמר היכן האנשים וא[מרו] שהלכו, ולבש את הכובע שלו והלך לביתו, ע"כ.

שמכחנ"ל נראה שערך שנה ומחצה ארך מעת כתיבת הקונטרס ועד לפרסומו.

בנוגע לקונטרס ומעיין, הנה במבוא אליו כותב כ"ק הר"י"צ נ"ע (ע' 56) וז"ל: "היום סיים [כ"ק הרבי נ"ע] כתיבת הקונטרס ומעיין ונתנו על ידי להעתיקו", ולהלן שם: "כשחזר [הרבי נ"ע] מהטיול התיר לי לפרסם את המאמר ומעין מבית ה' יצא, וכעת הנני שולח את כתב ידי לר' שמואל סופר להעתיקו במכונת הקופיר".

בהשקפה ראשונה נראה שכ"ק הרי"צ ני"ע העתיק את הקונטרס מגוכי"ק העתקה גרידא.

אך כשמשווים את הקונטרס לאחר פרסומו עם גוכי"ק הרבי ני"ע, רואים שינויים רבים בסגנון הדברים, ושינויים משמעותיים, ובהוספת קטעים וכו' (בנוסף ע"ז שכתה הדפסתו בשנת תשי"ג ניתוספו עוד שינויים קלים בפנים המאמרים בנוסף על חלוקת הפרקים והקיצורים).

וקרוב הדבר לומר שהדברים יצאו מעטו של כ"ק הרי"צ ני"ע, כפי שנראה מסגנון ההוספות, ומצו"ב צילום ממאמר הראשון שבקונטרס ומעיון, ובחצעי"ר סומן בעיקר להוספות שניתוספו בהקופיר לגבי הגוכי"ק לא סומן לשינויים הקלים ולמראי מקומות לפסוקים ומאמרז"ל, שלא נמצאים בגוכי"ק ובד"כ לא הי' זה דרכו של הרבי ני"ע במאמרו, וניתוספו כנראה ג"כ ע"י כ"ק הרי"צ ני"ע כרגיל במאמרו.

ועפ"ז יש לומר שמה שכותב במבוא "נתנו על ידי להעתיקו" אין הכוונה להעתקה גרידא, שבה הי' יכול להשתמש במעתיק הרגיל הר"ש סופר וכיו"ב, אלא כוונתו הי' לתקן בפנים הסגנון וכו' בכדי שגם "בעה"ב בינונים יבינו אותו", ואולי יש לקשר זאת עם המבואר בכ"מ שהרבי ני"ע הי' אומר וכותב את מאמרו באופן שהתאים לרמת התמימים בלימוד החסידות, ובקונטרס זה שכוונתו הי' מלכתחלה לפרסמו לחוג רחב יותר, שגם "בעה"ב בינונים יבינו אותו", לכן נתן את הקונטרס לכ"ק בנו לתקן בפנים הסגנון וכו'.

ובאם נכונה ההשערה הרי אנו רואים שכבר בשנתו ה-23 סמך הרבי ני"ע את ידו על כ"ק בנו לערוך את מאמרו לפרסום! ויש לקשר זה עם הסיפור הידוע שהרב המגיד התייעץ עם כ"ק אדה"ז על אמירת התורה לאורחים שיתאים לפי"ע הבנתם.

בהמשך להנ"ל יש לעיין גם אודות הקונטרס "עץ החיים" שבראשו נדפס צילום מעמוד האחרון - של הקונטרס - מההעתקה הראשונה בגוכי"ק כ"ק הרי"צ ני"ע, ויש לעיין האם היתה זו העתקה גרידא או שגם בקונטרס זה הוסיף בפנים הקונטרס.

ומסתברא שבתור מנהל פועל של הישיבה, שם עינו על הקונטרס ובעיקר בחלקו השני בו נתבאר בארוכה ובפרטיות על סדרי הישיבה בנגלה ובחסידות, שעות הלימוד, מינוי המשפיעים והמשגיחים, אופן הלימוד וכו'.

ולהעיר שהרבי ני"ע סיים את כתיבת הקונטרס ושם את חתימתו עליו כ"ז על ההעתקה של כ"ק הרי"צ ני"ע.

אך לעי"ע לא ראיתי לא את הגוכי"ק ולא את העתקתו בכי"ק הרי"צ ני"ע.

כן יש להעיר שקונטרס עה"ח הוא הקונטרס היחידי שהרבי ני"ע חתם את שמו בסיום הקונטרס, שמתאים יותר למכתב, ואולי יש לקשר עם המקובל שקונטרס עה"ח הוא ה"חזוזה" של תו"ת, ומחשיבות תוכנו ופרטיותו לכאו"א מהתמימים - חתם הרבי ני"ע את שמו על הקונטרס.

כל הנ"ל כתבתי בחפזי, ועדיין יש לערוך מחקר מקיף בכהנ"ל.

הרב שלום יעקב חזן
- שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א -
- רסיפה ברזיל -

יב. בעמדינו בפתח השנה ה'תש"נ, ובהמשך להשטרעם ברי"ת תה"י שנת נסים (ראה משיחות ש"פ במדבר בסופו, ועוד).

יש להעיר ולהאיר מסה"מ תש"י ע"י 188 (נדפס גם בהוספות לסה"מ תרמ"ו-תר"ן ע"י תקעד) וז"ל: "דעם יאר תר"ן איז אלץ געווען באריכות; מאעמרים באריכות, ביאורים באריכות, געמאנט באריכות און געגעבען באריכות.

דאן איז געווען א ווארט: כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, נון פלאות. . א ווארט נאך פופציג יאהר הויבט ער אן צו בורען (תוסס)".

ובחזרה 12 מציין: "נון פלאות" זח"א רסא, ב...
 וברשימות הצ"צ על פסוק ז (מיכה ז' טו) סק"ג כתב, וז"ל:
 לע"ל אראנו נפלאות נו"ן פלאות היינו נו"ן שערי בינה ממש,
 וגם לא נשיב דאצילות כ"א נשיב דכתר כמ"ש בלקו"ת. וגם
 יהי הגילוי מלמעלה משער הנו"ן כי שער הנו"ן הוא א"א
 כו"י, עכ"ל.

וזה ממתיק עוד יותר ביאור תוכן שנת תש"נ, ובפרט שעבר
 ב"פ חמישים משנת תר"ן, שמזה מובן אז עס הויבט אן בורען
 עוד יותר.

וגם י"ל שע"ד שהשנה תש"נ ר"ת תהי שנת נסים הוא גם
 ר"ת תהי שנת נפלאות, וזה מתאים למ"ש בסה"מ תש"י. וגם
 להמרז"ל הידוע בברכות (נו, ב) ובפרש"י הרואה הונא בחלום
 נס נעשה לו חנינא כ"י נסי נסים נעשו לו - נס, נו"ן כנגד
 נו"ן, נוני"ן הרבה, נסים הרבה.

והיינו, דאף שכותבים תש"נ בנו"ן א' הנה בחקרי הוא ב'
 נוני"ן, ולכן מובן שהשנה תהי שנת נסים ונפלאות (נו"ן
 פלאות כנ"ל).

ויש לדייק שצ"ל הלשון תהי שנת נסים ולא תהא שנת
 נסים, דהלשון תהי הוא גם לשון הבטחה ולא רק תפלה ובקשה
 (תהא)).

אגב, במה שהעיר התי ש.ק. בגליון מח (תקז) (סעיף יד
 בסופו) שהשנה הבעל"ט - תש"נ, לפי המצופה תהי בודאי שנה
 "ערה" ולא שנה "ישנה" - ככתיבת "תש"ן", עי"ש.

הנה י"ל (מכיון שבהשגח"פ נכלל בתש"נ גם תוכן של שינה)
 שהמדובר בשינה למעלותא ולא שינה לגריעותא ח"ו.

ואדרבא, בבואנו משנת תשמ"ט, וכפי כ"ק אדמו"ר שליט"א
 כמ"פ במשך השנה שהקב"ה משמיט כל הענינים בלתי רצויים,
 הנה לאחרי שנה רצופה של השמטת כל הענינים בלתי רצויים

הגיע הזמן והשנה (מלשון שינוי) שכל העניינים המבלבלים וכוי יהיו במצב של שינה, ושינה אמיתי ונצחי.

ע"ד מ"ש בתניא פרק יג ש"הרע בבינוני הוא כישן בחלל השמאלי בשעת ק"ש ותפלה שלבו בוער באהבת ה"י, ע"כ (וגם חכם ניכר בשינתו כידוע).

וע"י השינה ותרדמה של כל העניינים בלתי רצויים נעשה שינוי והפיכה באופן של נסים ונפלאות.

הרב ברוך שלום יעקבסון
- ועד הנחות התמימים -

יג. בהתוועדות ש"פ נצבים כ"ח אלול דאשתקד הכריז כ"ק אדמו"ר שליט"א על שנת ה'תשמ"ט כ"שנת המאתים" להולדת כ"ק אדמו"ר הצמח צדק נ"ע, ותחילתה מיד עם ערב ר"ה דשנת תשמ"ט (כ"ט אלול תשמ"ח). הדבר נזכר גם בהתוועדויות נוספות, וכך הופיע גם ב"מכתב כללי מיום וא"ו תשרי, בהערה בשוה"ג: "ה'תשמ"ט: להעיר אשר בערב ראש השנה זה התחילה שנת המאתיים להולדת אדמו"ר הצ"צ - נולד ביום כ"ט אלול ה'תקמ"ט, ערב ראש השנה ה'תקנ"י".

עם סיום "שנת המאתים" וליום ההולדת שיחול אי"ה בער"ה זה דשנת ה'תשנ"י, ראיתי לנכון ללקט מעט מהחומר הנמצא בענין זה בשיחות-תורות רבותינו נשיאנו במקומות שונים.

ומלבד הנ"ל שהזמן גרמא, הרי גם שבקיץ שנה זו ראה אור יספר השיחות תרצ"ו - חורף היש"ת ושם נדפס לראשונה קטע משיחת כ"ה שבט תרצ"ו (עפ"י רשימת השומעים בלתי מוגה) ובו בע" 113 אות י": "בעת הבר מצוה של רבינו הצמח צדק - ספק אם היתה בערב ר"ה תקס"ב או בערב ר"ה תקס"ג. כי ספק מתי נולד. ידוע שנולד בערב ראש השנה תקמ"ט והספק הוא אם בערב ר"ה של ר"ה תקמ"ט או בערב ר"ה תק"נ. ולפי זה ספק במספר שנות חייו - נשיאותו הי" עד שנת תרכ"ו - אם הי' בן ע"ו שנה או ע"ז" - ובהערה 31 שם מציינים לגי מקומות בהם

מדובר בענין זה (שנת הולדת הצי"צ), אך לא מבואר החילוקים שביניהם. ומאחר שכך, וגם שיש להוסיף בזה עוד מראי-מקומות, נאריך מעט בכך, בפרט שכ"ל הזמן גרמא:

בתאריך הולדת רבנו הצמח צדק מצאנו בשיחות וברשימות רבותינו נשיאנו ג' תאריכים שונים, שנרשמו כנראה כתוצאה מהספק שהי' בענין זה (כפי שמבואר בשיחה דלעיל ובשיחות דלקמן):

(א) נולד ביום רביעי כ"ט אלול תקמ"ח (ערי"ה תקמ"ט).

(ב) נולד ביום ראשון כ"ט אלול תקמ"ט (ערי"ה תק"נ).

(ג) נולד ביום רביעי כ"ט אלול תק"נ (ערי"ה תקנ"א).

תחילה אציין את המקורות לשני האופנים הקיצוניים: הראשון (תקמ"ח) והשלישי (תק"נ), ואח"כ גם מספר מקורות מהם אין להוכיח לאופן מסויים מהג' אופנים, כי יתאימו לשנים מהם. בהזדמנות הבאה אציין אי"ה המקורות לאופן השני (תקמ"ט) - והוא הנקבע ע"י כ"ק אד"ש ונמצא גם במספר רב יותר של מקורות - בתוספת כמה הבהרות הנחוצות להבנת סוגיא זו.

א. אופן הראשון, שנולד בכ"ט אלול תקמ"ח נמצא במקומות הבאים:

* בקטעי רשימות מיומנו של כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נייע שנדפסו בקובץ 'התמים' חוברת שלישית, נדפס גם קטע מיומן יום ט' תמוז תרנ"ח, באליווקע, ושם (בעי כד [256]): "כ"ק אדמו"ר ענה לי על כל שאלותי אלו כאמור, ואח"כ אמר לי. - בן עשרים שנה וארבע שנים הי' כ"ק אדמו"ר בעת הסתלקותו של כ"ק אדמו"ר רבינו הזקן, וחשבונם הוא בן שלש שנים הכיר את בוראו, ובן עשרים שימכור בנכסי אביו. בן ד' שנה הי' כ"ק אדמו"ר כשהי' בתדרו של כ"ק אדמו"ר רבינו הזקן" [מהמשך הדברים שם נראה שזהו מדברי כ"ק אדמו"ר מהורשי"ב, ולכן הי' נראה להגיי "אא[ז]מו"ר" במקום "אדמו"ר". אמנם

ביספר התולדותי של הצ"צ ע" 66 כותב הרח"א גליצנשטיין שדברים אלו אמר אדמו"ר המהר"ש). אדה"ז הסתלק כידוע בכ"ד טבת תקע"ג, ואם נאמר כאן שהצ"צ הי' אז בן 24 אין זה כי אם שנולד בכ"ט אלול תקמ"ח [ומדובר בשנתו ה-24].

* ספק הנ"ל (בשיחת תרצ"ו) נזכר שם ביומן ג' שבט תרע"ב, שבו מספר האדמו"ר ני"ע על טיול בן שתיים שערך עם אביו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בעיר מענטאן, ושם (בע" כה [קכט]): "בהילוכנו חזרה התגלגלו הדברים אודות כ"ק אאזמו"ר הרה"ק אדמו"ר צמח צדק, ואמרתי כי שמעתי ממורי הרשב"ץ ני"ע, כי החסידים היו מסופקים במספר שנות חיי כ"ק אאזמו"ר הרה"ק אדמו"ר צמח צדק, אם הי' בן שבעים ושש שנים וחצי שנה, או שבעים ושבע שנה וחצי, ושאלתי את כ"ק אמי זקנתי הרבנית הצדקנית מרת רבקה, ואמרה כי כ"ק אאזמו"ר הרה"ק אדמו"ר צמח צדק נולד בערב ראש השנה תקמ"ט, אמרתי לה אשר הספק הוא אם בערב ר"ה של ר"ה תקמ"ט או בערב ר"ה של ר"ה תק"נ, והגידה כי גם היא אינה יודעת בבירור, רק זאת היא יודעת בבירור כי הוא הי' השם הראשון אחרי הרה"צ הר"ר מנחם מענדיל מהאראדאק (נסתלק [...]) א' אייר תקמ"ח [=הערה בשוה"ג]), שניתן לילידי בית רבי. כ"ק אאמו"ר ענה לי, כי לא שמע בבירור על דבר שנת הולדת כ"ק זקני כ"ק אדמו"ר הרה"ק צמח צדק, אבל כ"ק אביו כ"ק אאזמו"ר הרה"ק אדמו"ר מהר"ש סיפר לו כי בן שנים עשרה שנה הי' כ"ק אביו כ"ק אאזמו"ר הרה"ק צמח צדק כשהתחיל לכתוב בנגלה ובדא"ח, והי' חושב התחלת השנים עשרה שנה משנת תקס"א, הלא מזה מובן כי יום ושנת הולדתו הוא בערב ראש השנה של שנת תקמ"ט. כלומר, שאדמו"ר מהורש"ב רצה לפתור הספק ולומר שהצ"צ נולד בכ"ט אלול תקמ"ח.

— ובכ"ז הנה בהקדמת מערכת 'התמים' לקובץ הנ"ל לא הכריעו ע"פ הוכחה זו האחרונה, וכן לא ע"פ המובא שם בפשטות שבשנת תקע"ג הי' הצ"צ בן 24, אלא הזכירו רק את הספק וכתבו: "נולד בשנת תקמ"ט-תק"ן - (ראה לקמן ע' כ"ה)".

* במכתב כ"ק אדמו"ר (מהור"י) נ"ע לכ"ק אד"ש (נדפס כהוספה לקונטרס נח; סה"מ תשי"ח ע' 234. אג"ק שלו ח"ב ע' תצה) כותב - בהמשך למובא שם שאדמו"ר הזקן ברך את נכדו הצ"צ באריכות ימים - "ידוע אשר ברכת אריכות ימים של הוד כ"ק רבינו הגדול היי על משך מתשעים עד מאה שנה (של הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק צ"צ היי על משך משבעים ועד שמונים שנה) והצ"צ נסתלק בהיותו בן ע"ז שנים, והוא יסוד המעשה אשר ספרתי לך (גוף הסיפור לא ניתן לפירסום [=הערה בשוה"ג שם]), מה שהוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק ספר לי אשר שמע מהוד כ"ק אביו אדמו"ר הרה"ק, אשר זה מה שהשליח הנודע בחורף תרכ"ו לא קיים שליחותו בדבר הפ"נ על ציון כ"ק הבעש"ט נ"ע, גרם שנחסרו י"ג שנה [לא מלאות] משנות הוד כ"ק אדמו"ר ומבניו הק", היינו שנולד בכ"ט אלול תקמ"ח.

* בשיחת אחרון של פסח שנת ה'תרצ"ה (נדפסה ע"פ רשימת השומעים בקונטרס צא; סה"מ ה'תשי"א ע' 242) מסופר: "דעם ספור האט הוד כ"ק אדמו"ר צ"צ דערציילט צו הוד כ"ק אדמו"ר מוהר"ש אין יאהר תר"ה, און פון דעם האט הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק געוואלט ארויסדרינגען די עלטער פון הוד כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, וואס איז געווען א ספק אין דעם". הכוונה למובא שם בסיפור, שאמר הצ"צ על לימודו מגיל 14 משך חמש שנים שאז החל להתוועד עם החסידים: "ווי איך האב דאמאלסט געלערנט א סוגיא, הלואי צו זיבן און זיבעציג יאהר אזוי". מזה שמספר שנותיו של הצ"צ (כפי שאמר עוד בשנת תר"ה!) היי 77 שנים, ולכן רצה כ"ק אדמו"ר מהורש"ב להסיק מזה שנולד בשנת תקמ"ח, שכן היי בזה ספק (וראה לקמן) [ושם בהמשך השיחה (בע' 244) מספר כי "אנגעהויבן פארצייענען האט הוד כ"ק אדמו"ר הצ"צ זינט ער איז אלט געווארן עלף יאהר"].

ב. אופן השלישי, שהצ"צ נולד בכ"ט אלול תק"נ, נמצא במקומות הבאים:

* בשיחה הנ"ל משנת תרצ"ה, בה מסופר שאדמו"ר מהורש"ב רצה להסיק מהדברים על שנת הולדת הצ"צ "וואס איז געווען א ספק אין דעם", הרי שבהערה 4 שם [מכ"ק אד"ש?] מבאר הספק:

"געבארן כט אלול תקמ"ט צי כט אלול תק"ן". הנה למרות שצ"ע הביאור בזה - שהרי מחלשון "הלואי צו זיבן און זיבעציג יאהר אזוי" משמע שנולד בתקמ"ח - הרי שמפורש כאן בצד אחד של הספק שנולד באלול תק"ן.

* בשיחת כ"ז סיון תשי"ד (סי השיחות ה'תשי"ד ע" 150), וביספר התולדות אדמו"ר מהר"שי (קה"ת תשי"ז) בליקוט מימונו של כ"ק אדמו"ר (מהור"י) ני"ע ומרשימותיו (ע" 74) - הובא סיפור בשם אדמו"ר המהר"ש, ושם: "הרי משה בנו של אדמו"ר נולד בחודש תמוז בשנת תקל"ט - הרי משה הי' קשיש מחצי"ב בי"א שנה", ולפי"ז הרי שהצ"צ נולד באלול שנת תק"ן, ער"ה תקנ"א (ביהערות וציונים" לסי השיחות הנ"ל העירו ע"ז: "בכ"מ מובא אשר הצ"צ נולד בחודש אלול תקמ"ט, וצ"ע". בכלל, על אודות שנת הולדתו של הרי משה בנו של אדמו"ר ניתנו תאריכים שונים בכ"מ, אך מאחר והדבר דורש אריכות קצת אציין את השנים ללא ציון המקורות: תמוז תקל"ט. אדר תק"מ. תקמ"א-ב. תקמ"ב. תקמ"ד. תקמ"ט).

ג. כאמור, הרי שישנם גם מקומות בהם לא נכתבה שנת החולדת בפירוש, ויתאימו לשני אופנים מתוך השלוש:

* בשיחת י"ט כסלו תרצ"ג (נדי בלקו"ד לקוט ב. ח"א ע" 58) מסופר: "אמר כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר צ"צ לבנו כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש, כשהייתי קטן הי' גידולי בבית כ"ק אאזמו"ר (רבינו הגדול, כי הי' יתום לי"ע) הנה בכל פעם לתקיעות וברכת כהנים הי' לוקח אותי תחת טליתו, (לתקיעת שופר עד ט' שנה, ולברכת כהנים עד החתונה), בשנת תקנ"ט בעת התקיעות ראיתי כי בשנה זו תהיי צרה גדולה ר"ל לכ"ק אאזמו"ר כו". - הנה כאן תלוי איך נפרש את הלשון "עד ט' שנה"; אם "עד ועד בכלל"; או "עד ולא עד בכלל" (שכן הוא בהכרח הכוונה בלשון "עד החתונה" ששם), וא"כ, בשנת תקנ"ט שמספר שאז ראה מה שראה (בפשטות - מה שראה תחת הטלית, דאחרת לא מובן הקשר בן הענינים), הי' או בן ט' שנה (ונולד בכ"ט אלול תקמ"ט) או בן ח' שנה (ונולד כ"ט אלול תק"ן).

* בשיחת ליל כי כסלו תרצ"ג (נדי בלקו"ד שם ע"י מא) מסופר מה שאירע עם הרבנית דבורה לאה, ומתחיל הפרשה: "בעת ההיא בשנת תקנ"א-ב ת"ל פרחו שושנת החסידות וכו'", ובע" 86 שם: "ולמחרת ביום ב' ר"ה . . והרשיש עמד אצל הכותל ובכה, ואמר וואס טוט מען מיט אקינד פון 2 יאהר, און אזא קינד, וביום צום גדלי נסתלקה, ולקח רבינו הגדול את נכדו הצ"צ לחדרו ושם הי ישן, כשנעשה בן ג' שנה ציוה רבינו הגדול שישן אצל וכו'". - היות ולא מפורש כאן מתי נסתלקה אמו, אם בצ"ג תקנ"ב או בתקנ"ג, ומאחר והי אז בן שנתיים - לפי המובא בשיחה זו - הרי שנולד או באלול תקמ"ט, או באלול תק"נ.

* בשיחת י"ב תמוז תשי"א (סה"ש היתשי"א ע"י 147) מסופר המעשה הידוע עם הצ"צ כשאמר אדה"ז המאמר ד"ה "על שלשה דברים העולם עומד" שהי: "אין יאהר תקנ"ג", ובשיחת חגה"ס

(* ברשימת המאסר מגוכי"ק אדמו"ר (מחוריי"צ) ני"ע שנדפסה בלקו"ד (ליקוט לו; ח"ד ע"י 1330) ע"י תרסו מפורש שנסתלקה בשנת תקנ"ג, וכן הוא גם בשיחת שבת הגדול י"ב ניסן תיש (סח"ש קיץ ח"שיית ע"י 40) ובשיחת שבעי של פסח תיש (שם ע"י 65). בראשי פרקים אודותיו שנרשמו ע"י כ"ק אד"ש על יסוד רשימות תני"ל (בסוף שו"ת צ"צ או"ח. ברוקלין תשי"ו) כותב: "ביום צום גדלי תקניב מתח עליו אמו ויקח רבנו הגדול את נכדו לביתו, שם נתגדל . . וכשנתמלאו לו שלש שנים סידר רבנו כו", וכן הוא בשיחת ב' ניסן תשי"ח (נדפסה כחוספה לקונטרס נו; סח"מ חתשי"ח ע"י 173), אך בראשי פרקים שנדפסו בחוספה לדרמ"צ תוקן (לתקנ"ג, וחושמט חקטע "וכשנתמלאו לו שלש שנים").

אמנם בשיחה זו לא מפורש חדבר, וכן גם בשיחת י"ב תמוז תשי"א (נדי בסח"ש היתשי"א ע"י 146 ששם: ערב ר"ה תקנ"ב איז געווען א גרויסער קטרוג . . יענעם מוצאי ר"ה האט הרבנית דבורה לאה . . אויף מארגן צום גדלי איז הרבנית דבורה לאה נפטר געווארן, ותלוי איך נפש את "ערב ר"ה תקנ"ב": של שנת תקנ"ב; או אלול שנת תקנ"ב.

עוד בענין זה יש לחעיר כי ג' בתשרי בשנת תקנ"ב חל ביום חשבת ונדחה חצום ליום א' שאחרי, היינו לדי' בתשרי (ולומר שלני בתשרי שחל בשבת קוראים "צום גדלי" על שם שנחרג בו גדלי - לא נראה כ"כ, ובפרט שיי"א (רד"ק בירמי מא, א. ביי בסי' תקמט בשם רבינו ירוחם) שנחרג ברי"ח ודחו התענית) משאי"כ בשנת תקנ"ג חל צ"ג ביום רביעי, וכרגיל בג' תשרי.

עוד לחעיר מהמאמר ד"ה "כלל הפחיתות" שנמצא בכתיי מעתיק ועליו התאריך: "מאמר צ"ג: תקנ"ג" (פאקסימיליא ממנו נדפסה בסי' מאמרי אדמו"ר הזקן חקצרים ע"י תקצח; יתולדות חבי"ד בארץ הקודש ע"י 26) שלגירסא שנסתלקה בשנת תקנ"ב נאמר ליום יוארצייט, ולגירסא חשני (תקני"ג) נאמר ביום החסתלקות.

תרצ"ו (סי המאמרים תרצ"ו ע' 3) מסופר שה"י: "בהיות רבינו הצמח צדק כבן שלש", וכן הוא במכתבו של האדמו"ר מיום ו' אייר תרצ"ט (אג"ק שלו ח"ד ע' תקז): "בשנת תקנ"ג והוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק היי כבן שלש", והרי שנולד באלול תקמ"ט. ואילו ברשימת היומן מיום ט' תמוז תרנ"ח (נד"י בקובץ התמים חוברת שלישית ע' כב [254]) מסופר על מקרה זה שאז "היי נכד רבינו כ"ק אאזמו"ר הרה"ק אדמו"ר הצמח צדק ילד קטן כבן ארבע או חמש", וא"כ הרי נולד ("כבן ארבע") באלול תקמ"ח (ביספר התולדותי שלו ע' 73 שינו לכתוב: "היי נכדו ה"צמח צדק" ילד קטן כבן שלש-ארבע").

* במכתב כ"ק אדמו"ר (מהור"י"צ) נ"ע לכ"ק אד"ש (נדפס כהוספה לקונטרס נח - סה"י ה'תש"ח ע' 234. באג"ק שלו ח"ב ע' תצה) כתב: "עובדא הוה בחורף תקנ"ט או תק"ס בהיות כ"ק אאזמו"ר הרה"צ צ"צ זצוקלה"ה נבג"ם בן תשע שנים כו"י (וראה באג"ק שם בע' תקז). וכן הוא בסיפור הנ"ל (הצ"צ בתנור) בשיחת חגה"ס תרצ"ו (סה"ש תרצ"ו ע' 3): "רבינו הצמח צדק בהיותו בן תשע שנים כו"י, ולפיז הרי שנולד או באלול תקמ"ט או באלול תק"נ.

* ואילו בשיחת כ"ה שבט אותה שנה (נד"י בלקו"ד לקוט טו; ח"ב ע' 548, סה"ש הנ"ל ע' 99) מסופר על אותו מעשה: "ווי אלט דער עלטער זיידע איז יעמאלט געווען ווייס מען ניט אבער פון דעם וואס דאס האט פאסירט נאך דעם ערשטען און צווייטן מאל זיין אין פעטרבורג דארפמען רעכענען אז דער עלטער זיידע איז יעמאלט ווען דער סיפור וואס מיר וועלן דערציילן האט פאסירט, איז ער אלט געווען צעהן יאהר", ולפיז הרי שנולד או באלול תקמ"ח או באלול תקמ"ט (ראה הערה 102 שם, ולהעיר שכן הוא גם בשיחת חגה"ס הנ"ל. ועוד להעיר: ביספר התולדותי של הצ"צ הובא סיפור זה בע' 48, ושם לא הוזכר שה"י בשנת תקנ"ט ואילך, אלא: "ה"צמח צדק" היי אז בגיל תשע או עשר", והקורא עלול לטעות ולחשוב ש"היי אז"י הוא בהמשך למ"ש שם: "בשנת תקנ"ז בערד").

* ברשימה הנודעת בשם 'דברי הימים ההם' (או בשם 'שמעון הכופר') שנתפרסמה בשעתו במימיוגראף, מסופר כיצד סיפר

שמעון הכופר לחבריו בווילנא על ביקורו במושבות החסידים, שכאשר הי' בעיר וויטעבסק שמע על יחס החסידים לאדה"ז ולבניו, אשר "גם את נכד הנשיא נער כבן שש כבן שבע קוראים בשם רמ"מ - רבי מנחם מענדיל - ומפליאים אותו כו"י (בשינויים קלים ביספר התולדותי אדה"ז (קה"ת תשמ"ו) ע" 552). הביקור הנ"ל של שמעון הכופר הי' - כמוכח מסיפור הדברים ברשימה הנ"ל - בקיץ שנת תקנ"ו (ליתר דיוק: בשבוע הראשון של חודש אב - לפי המסופר שבער"ה כבר חזר לווילנא, וסיפר שלאחר שברח מליאזנע עשה כששה שבועות במסעו, ובליאזנע - אל"י הגיע אחר ביקורו בוויטעבסק - התעכב שבוע) - ואם לדייק בלשון "כבן שש כבן שבע" היינו בן 5-6, כלומר, שנולד או באלול תקנ"נ או באלול תקמ"ט.

* ועוד ברשימה הנ"ל: "מאסרו הראשון של הוד כ"ק אדמו"ר פעל מאד על בריאותם של בית רבנו . . ואף גם נכדו הרמ"מ שהי' אז בן שמונה שנים, הנה כו"י. מאסרו הראשון של אדה"ז הי' כידוע בא"ח של סכות תקנ"ט, ולפי"ז הרי שהצ"צ נולד באלול תקנ"נ (אמנם ביספר התולדותי (שם ע" 701) הובא קטע הנ"ל בשינוי, ושם: "ואף נכדו רבי מנחם מענדיל (בעל הצמח צדק) שהי' אז בן תשע שנים").

(בשיחת ש"פ אמור ת"ש (שם ע" 94) מובא: "דער עלטער זיידע, דער רבי צמח צדק, האט געהאט פינף און פערציק מנוחה יארן, ביז דעם יאר ת"ר" - וצ"ע למה דווקא 45 שנה, ומה הי' קודם (שנת תקנ"ו), ועכ"פ בודאי שאין הכוונה שאז (45 שנה קודם שנת ת"ר) נולד).

התי' שמואל קראוס
- תות"ל 770 -

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' שלמה דוב ע"ה
ב"ר יוסף ע"ה
נפטר ער"ה תשי"כ
ת.נ.צ.ב.ה.

*

נדפס ע"י בנו
הרה"ח ר' צבי מאיר בן לאה גיטל
וזוגתו מרת דבורה בת פרומט מינדל שיחיו
שטיינמץ